

Pripravljalna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Dalje.)

Deržave pa nimajo vlade povsod enake, ne istih naredeb v postavdaji in izpeljavi postav. Sploh pa razločujemo po načinu vladanja in po vstavi deržave v tri verste.

Kjer jeden sam postave daje, vradnike vmešča in za izpolnitev postav skerbi, tam je deržava monarhija, samovladarstvo, in vladavec je monarh, t. j. samovladar. — Pri taki vladi je blagor in gorjé podložnega ljudstva največ odvisno od osebe vladarjeve, in potem od tega, kakošne svetovalce si izvoli pri svojem vladanji. — So pa tudi take monarhije, kjer je kneževa oblast enkoliko omejena pri zakonostavstvu; poslanci ljudstva se nekaj vdeleže pri zakonostavstvu, pri odločevanji davkov, take vlade imenujemo potem vstavne deržave ali konstitucionalne monarhije. — O postavah se posvetujejo v zbornicah ljudski poslanci, in vladar potem poterjuje ali tudi ne poterjuje postav tam sklenjenih; naša Avstrija je sedaj vstavna (konstitucionelna) deržava.

Kjer ima pa le jeden stan, recimo najbogatejši ali najiminitnejši pravico do vladanja, t. j. da ljudstvu dajejo postave ter njih izvršujejo, službe (vradniške) pa med sebe razdele, se imenuje taka vlada plemeniška (aristokracija). — Tudi ta način vladanja je dober, ako merijo postave le na splošno blagostanje podložnih, ako se odberejo najspodobnejši in najmodrejši za deržavne službe, potem je taka vlada res vlada boljarev t. j. najboljših.

Taka vlada se rada preverže v oligarhijo, t. j. v tako, kjer le posamni vladajo, vse službe le med svoje pristaše razdele, in se ne gleda toliko na sposobnost in poštenost, kakor na bogastvo, plemeniti rod ali lizunstvo. Taka vlada osramotuje vse zares plemenite ljudi in rodi veliko zlega v ljudstvu.

Kjer ima vse ljudstvo, ne gleda na stan in premoženje, pravico, oddajati svoje glasove, ko se stavijo zakoni, ter voliti si sodnike in izvrševalce postav, imenuje se taka deržava demokracija (ljudovlada).

Taka vlada je dobra za majhno ljudstvo, kjer je nrvnost nepokvarjena, kjer se postava in pravo spoštuje. Pri taki vladi je povsod svoboda in red, vsi deržavljeni vladajo kakti knezi, vsi se vesele svobode in za njo žertvujejo kri in premoženje. Taka ljudovlada je bila bajé rimska ob času kralja Pira, ko je njegov poslanec Cinea rekel, da je videl „domovino kraljev“.

Ali to je le vzor ljudovljade, kakoršen je le malokje in v redkih časih. Svobode in pokorščine ljudje ob enem nočejo; kolikor glav, toliko misel, nastanejo stranke, jeden vleče na desno, drugi na levo, in občestvo ima od tega škodo. Postave se dajejo, ki so le jedni stranki na

korist, za oblastniki se ne izvolijo najmodrejši marveč tisti, ki si znajo z vsako zvijačo ljudstvo pridobiti. — O rimski ljudovladi je 100 let pozneje Jugurta rekel, da je tam vse naprodaj, in bi se mesto lahko kupilo, samo da se kupec najde. — V taki ljudovladi ni miru poprej, da se mogočen polasti vlade, ki potem z železno roko razuzdano druhal, ki noče postavam ubogati, kroti, da so potem drugi državljani varni na premoženji in življenji.

Vendar pglavitna reč ni v tem, ali je država monarhija, ali je ljudovlada, marveč pglavitno je to, da oblastniki in podložni svoje dolžnosti izpolnujejo, kakor nam to veleva kerščanska vera; pokorščina in svoboda mora biti v kerščanskem zmislu, potem je taka država, naj bode že vladina oblika ta ali una, srečna, ljudje v miru in pod varstvom postav uživajo dobroto vrejene države, svojo domovino čislajo in ljubijo, v vednosti in umetnosti napredujejo, najhuje zleg v državi so pa domači prepiri, ki moč države na znotraj in zunaj slabe. (Konec.)

Dopisi in novice.

— *Iz Vrabč na Vipavskem, 23. maja 1877.* (Konec.)

Potem omenja, da je pri nadzorovanji šol opazil, da se nekateri učitelji ne derže učnih črtežev. Tako na priliko se malo jemlje ozir na risanje, a na telovadbo skoraj nič. Dobro hoteč zavrača učitelje, ki jim gre to mar na dotične postave in določbe, pa jih svari, da se bo proti onem, ki nepostavno ravna, po vsej ojštrosti postave postopalo. Tudi priporoča, da naj imajo učitelji svoje vradne pisarije lepo v redu in naj skerbijo, da bodo povsod krajne bukvarnice.

Konečno upa, da se bo popravilo, kar tu in tam pomanjkuje in da se bo pri prihodnem nadzorovanji lahko prepričal, da ni zastoj svaril. —

Na versti je g. Kavčič s svojim poročilom. Iz dolzega njegovega opisa bilo je znati, da je marljivo prebiral knjige, ki govorijo o realijah, kakor tudi to, da bi otroci, ki bi na kmetih vse to znali, gar je g. K. priporočal, ne bili več učenci ljudske šole, nego izverstni realci.

Iz g. Perné-tovega spisa o kmetijskem nauku posnamem jedro, ki je: 1) »Kdo naj obiskuje ta nauk in 2) kteri čas naj se v to voli?« — Po Perné-tovih mislih naj bi se vdeležila mladina od 14.—18. leta tega poduka in naj bi se podučevalo po zimi zvečer. Tudi učenci ponavljske šole bi se lahko vdeležili tega nauka. Toda vsi zbrani učitelji so zoper to iz mnogih veljavnih uzrokov. In kdo nam bo gonil po zimi zvečer otroke v šolo? Perné-tu sanemu se zdí to skoraj nemogoče, zato je rekel, da iz tega vsega menda nič ne bo. . . .

Na to se oglasi g. Vodopivec in nasvetuje, da bi se ta nauk združil s ponavljsko šolo. (Sprejeto.) V tem smislu govori tudi Zarnik iz Ternovega.

G. Pin, ki je imel poročati o telovadbi v ljudski šoli povdarja posebno snažnost kot pospešiteljico zdravja. Novega nam je malo povedal, temuč je zavračal one, ki uče telovadbo na g. Simovo knjigo in one, ki jo je izdal »Južni Sokol.« Tam se vse najde, kar potrebuje učitelj telovadbe.